

АДМІНІСТРАТИВНИЙ УСТРІЙ ТА САМОВРЯДУВАННЯ У ВОЛИНСЬКИХ МІСТАХ XVII СТ.

У складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої волинські міста поділялися на королівські, державні та приватновласницькі. Перші у своєму управлінні керувалися нормами та правами маг-дебургій, що передбачувало існування повного самоврядування, привілеїв, ремесла тощо. Більшість волинських міст (115), які використовували обмежене магдебурзьке право, належала до приватної власності волинських магнатів, а також православної чи католицької церков.

З кінця XVI ст. - початку XVII ст. провідну роль в отриманні містом магдебургії відіграє місцеве міщанство, а не феодал-власники, що є характерним для XV - XVI ст. Прикладом цього слугує надання, на вимогу міщан, магдебурзького права та литовських статутів; особливого поширення набув так званий "Волинський статут" 1566 р. Тобто дійсна система самоврядування у волинських містах зазнала у XVII ст. остаточних видозмін, які мали відповідати потребам власника міста.

Обсяг прав кожного волинського міста чи містечка визначався як правовим станом міста, так і взаємовідносинами на замковій території. Саме на основі цього, на нашу думку, є більш доцільним поділяти волинські міста на магістратські та ратушні. До останнього типу належали невеликі містечка, у яких населенням керували ратуші.

Слід зазначити, що протягом XVII ст. у волинських містах, а саме таких державних містах, як Крем'янець та Ковель, все ще користувалися неповним магдебурзьким правом. Більш ширші права мало місто Луцьк.

Суть даного типу волинського міського права полягає в об'єднанні прав феодального та магдебурзького управління. На основі цього нами було встановлено, що для більшості волинських міст характерною була змішана система управління. Особливого відображення даний факт знайшов у приватних містах Волині, де війтівська організація управління підпорядковувалася старостинській. Це призвело до того, що староста у більшості міст став повновладним хазяїном.

Для посилення своєї влади у містах, і не тільки, шляхта сеймовими конституціями 1607, 1620 та 1662 рр. зазначала, що лише шляхтич може займати посаду війта. Окрім цього, у більшості приватних містечок Волині шляхтичі становили основну масу лавників.

Проте входження у систему міського самоврядування давало шляхтичам не тільки не тільки доходи, а й певні обов'язки перед містом. Так, у 1628 р. ковельський магістрат позбавив честі лавника Павла Дашинського та його нащадків за втечу з міста та порушення присяги.

Приблизно з другої чверті XVII ст. у волинських містах простежується існування різних норм для різних груп населення (поляків, караїмів, вірменів та українців). У 1670 р. "руська" система юрисдикції була скасована. Поступово було обмежено вірменську та караїмську системи юрисдикції, хоча у 1666 р. караїми були звільнені від мита. Подібні обмеження призвели до того, що у міському самоврядуванні перевага була на користь поляків. Це, у свою чергу, викликало обмеження, а іноді і заборону (Крем'янець) участі українців у міському самоврядуванні.

Таким чином, ми можемо зазначити, що у волинських містах XVII ст. у міській юридичній системі настає криза, пов'язана з політичною та економічною нестабільністю, а також втручанням шляхти у справи міста.

У цей же час найважливіший міський уряд - війтівство, стає залежним від старостинського уряду і поступово перетворюється з виборного органу міської громади на відгалуження уряду старости з відповідною платнею за це.